

LBRIS

We know
books

Augustin-Daniel Humelnicu

**ARBITRAJUL PRIVAT INTERN ÎN
REGLEMENTAREA ACTUALULUI COD DE
PROCEDURĂ CIVILĂ AL ROMÂNIEI**

INSTITUTUL EUROPEAN
2024

Cuprins

LISTA DE ABREVIERI / 11

**CAPITOLUL I. ASPECTE GENERALE REFERITOARE LA
ARBITRAJUL PRIVAT / 13**

1.1. CONCEPTUL DE ARBITRAJ PRIVAT / 13

1.1.1. *Precizări prealabile* / 131.1.2. *Noțiunea de arbitraj privat* / 15

1.2. NATURA JURIDICĂ A ARBITRAJULUI PRIVAT / 20

1.3. EVOLUȚIA ÎN TIMP A EGLEMENTĂRILOR CONSACRATE
ARBITRAJULUI PRIVAT / 251.3.1. *Arbitrajul privat în antichitate* / 251.3.2. *Arbitrajul privat în vechile legiuiri române* / 271.3.3. *Arbitrajul privat în reglementarea Codului de procedură civilă român de
la 1865* / 271.4. DELIMITAREA ARBITRAJULUI PRIVAT DE ALTE INSTITUȚII
JURIDICE / 291.4.1. *Precizări prealabile* / 291.4.2. *Delimitarea arbitrajului privat de mandat* / 301.4.3. *Delimitarea arbitrajului privat de tranzacție* / 311.4.4. *Delimitarea arbitrajului privat de conciliere* / 31

1.5. AVANTAJELE ȘI DEZAVANTAJELE ARBITRAJULUI PRIVAT / 32

1.5.1. *Precizări prealabile* / 321.5.2. *Avantajele arbitrajului privat* / 321.5.3. *Dezavantajele arbitrajului privat* / 34**CAPITOLUL II. ORGANIZAREA ARBITRAJULUI PRIVAT / 37**

2.1. ORGANIZAREA ARBITRAJULUI PRIVAT DE CĂTRE PĂRȚI / 37

2.2. ORGANIZAREA ARBITRAJULUI PRIVAT DE CĂTRE O TERȚĂ
PERSOANĂ / 412.2.1. *Precizări prealabile* / 412.2.2. *Noțiunea de arbitraj privat instituționalizat* / 412.2.3. *Alegerea arbitrajului privat instituționalizat* / 452.3. REPREZENTAREA PĂRȚILOR LITIGANTE ÎN FAȚA
TRIBUNALULUI ARBITRAL / 492.4. INTERVENȚIA INSTANȚEI DE JUDECATĂ ÎN PROCEDURA
ARBITRALĂ / 51

CAPITOLUL III. CONVENȚIA ARBITRALĂ / 55

- 3.1. PRECIZĂRI PREALABILE / 55
- 3.2. CLAUZA COMPROMISORIE / 57
  - 3.2.1. *Aspecte generale* / 57
  - 3.2.2. *Condițiile de validitate ale clauzei compromisorii* / 60
    - 3.2.2.1. Precizări prealabile / 60
    - 3.2.2.2. Forma scrisă a clauzei compromisorii / 62
    - 3.2.2.3. Precizarea modalităților de desemnare a arbitrilor / 65
- 3.3. COMPROMISUL / 66
  - 3.3.1. *Precizări prealabile* / 66
  - 3.3.2. *Indicarea obiectului litigiului* / 68
  - 3.3.3. *Indicarea arbitrilor* / 70
- 3.4. CERINȚE COMUNE PENTRU VALIDITATEA CONVENȚIEI ARBITRALE / 71
  - 3.4.1. *Aspecte generale* / 71
  - 3.4.2. *Condițiile de fond ale convenției arbitrale* / 71
    - 3.4.2.1. Precizări prealabile / 71
    - 3.4.2.2. Capacitatea de a contracta / 71
    - 3.4.2.3. Consimțământul / 75
    - 3.4.2.4. Obiectul convenției arbitrale / 84
    - 3.4.2.5. Cauza convenției arbitrale / 85
    - 3.4.2.6. Sancțiunea absenței sau alterării uneia dintre condițiile esențiale ale convenției de arbitraj / 86
  - 3.4.3. *Nulitatea convenției de arbitraj* / 88
  - 3.4.4. *Caducitatea arbitrajului* / 88
  - 3.4.5. *Proba convenției arbitrale* / 90
    - 3.4.5.1. Aspecte generale / 90
    - 3.4.5.2. Aspecte particulare privind proba convenției de arbitraj / 93
  - 3.4.6. *Compromisul în cursul judecării litigiului la o instanță de judecată* / 93
- 3.5. EFECTELE CONVENȚIEI DE ARBITRAJ / 95
  - 3.5.1. *Aspecte generale privind efectele actului juridic civil* / 95
    - 3.5.1.1. Precizări prealabile / 95
    - 3.5.1.2. Principiul forței obligatorii a actului juridic civil / 95
    - 3.5.1.3. Principiul irevocabilității unilaterale a actului juridic civil / 96
    - 3.5.1.4. Principiul relativității efectelor actului juridic civil / 97
    - 3.5.1.5. Excepții de la principiul relativității efectelor actului juridic civil / 99
  - 3.5.2. *Aspecte particulare privind efectele convenției de arbitraj* / 99
- 3.6. LITIGII ARBITRABILE / 101
  - 3.6.1. *Aspecte generale* / 101
  - 3.6.2. *Litigii care nu pot fi supuse arbitrajului* / 102
    - 3.6.2.1. Precizări prealabile / 102

- 3.6.2.2. Litigii privind drepturi asupra cărora părțile nu pot să dispună / 103
- 3.6.2.3. Litigii privind starea civilă / 106
- 3.6.2.4. Litigii privind capacitatea persoanei / 107
- 3.6.2.5. Litigii privind dezbateră succesoră / 107
- 3.6.2.6. Litigii privind raporturile juridice de familie / 108
- 3.6.2.7. Litigii pentru care există o procedură legală specială / 108
- 3.6.2.8. Litigii de natură penală / 110
- 3.6.2.9. Litigii din materia contenciosului administrativ / 111
- 3.6.9.10. Litigii în materie fiscală / 113
- 3.6.2.11. Litigii privind răspunderea administrativ-contravențională / 114
- 3.6.2.12. Litigii privind drepturile de autor și drepturile conexe / 114
- 3.6.2.13. Litigii din materia brevetelor de invenții / 120

CAPITOLUL IV. TRIBUNALUL ARBITRAL / 123

- 4.1. PRECIZĂRI PREALABILE / 123
- 4.2. PERSOANELE CARE POT AVEA CALITATEA DE ARBITRU / 126
  - 4.2.1. *Cerințe pentru ca o persoană să poată fi arbitru* / 126
  - 4.2.2. *Numărul arbitrilor* / 128
  - 4.2.3. *Numirea arbitrilor* / 129
  - 4.2.4. *Particularități privind arbitrii în cazul arbitrajului instituționalizat* / 132
- 4.3. FUNCȚIA ARBITRILOR / 133
  - 4.3.1. *Natura juridică a funcției de arbitru* / 133
  - 4.3.2. *Acceptarea însărcinării de arbitru* / 134
  - 4.3.3. *Puterile arbitrilor* / 135
    - 4.3.3.1. *Precizări prealabile* / 135
    - 4.3.3.2. *Derogări în ceea ce privește prerogativele arbitrilor* / 135
  - 4.3.4. *Încetarea funcției de arbitru* / 137
  - 4.3.5. *Răspunderea arbitrilor* / 140
- 4.4. COMPETENȚA TRIBUNALULUI ARBITRAL / 145
  - 4.4.1. *Precizări prealabile* / 145
  - 4.4.2. *Conținutul și limitele competenței arbitrale* / 148
    - 4.4.2.1. *Întinderea competenței tribunalului arbitral în raport cu obiectul litigiului* / 148
    - 4.4.2.2. *Limitele în timp ale competenței tribunalului arbitral* / 151
    - 4.4.2.3. *Încetarea competenței tribunalului arbitral pentru alte motive decât împlinirea termenului arbitrajului* / 155
- 4.5. CONFLICTUL DE COMPETENȚĂ ÎN MATERIE DE ARBITRAJ / 161
  - 4.5.1. *Precizări prealabile* / 161
  - 4.5.2. *Excluderea competenței instanțelor de judecată* / 162
  - 4.5.3. *Verificarea competenței arbitrale* / 165
    - 4.5.3.1. *Verificarea competenței de către tribunalul arbitral* / 165
    - 4.5.3.2. *Verificarea competenței de către instanțele de judecată* / 169

CAPITOLUL V. JUDECATA ARBITRALĂ / 173**5.1. REGULI DE PROCEDURĂ COMUNE / 173**5.1.1. *Aspecte generale / 173*5.1.2. *Reguli de procedură aplicabile arbitrajului instituționalizat / 175*5.1.3. *Sesizarea tribunalului arbitral / 176*5.1.3.1. *Precizări prealabile / 176*5.1.3.2. *Aspecte particulare privind cererea de arbitrare / 184*5.1.3.3. *Conținutul cererii de arbitrare / 188*5.1.3.4. *Întâmpinarea în materie arbitrală / 189*5.1.3.5. *Cererea reconvențională în materie arbitrală / 194***5.2. JUDECATA ARBITRALĂ PROPRIU-ZISĂ / 199**5.2.1. *Comunicarea actelor de procedură / 199*5.2.2. *Verificarea dosarului / 201*5.2.3. *Termenul de citare / 201*5.2.4. *Verificarea competenței tribunalului arbitral / 201*5.2.5. *Participarea părților la procedura arbitrală / 203*5.2.5.1. *Precizări prealabile / 203*5.2.5.2. *Absența unei părți de la procedura arbitrală / 204*5.2.5.3. *Absența ambelor părți de la procedura arbitrală / 205*5.2.5.4. *Judecarea litigiului în lipsă / 206*5.2.6. *Participarea terțelor persoane la procedura arbitrală / 208*5.2.6.1. *Precizări prealabile / 208*5.2.6.2. *Formele intervenției terțelor persoane în procedura arbitrală / 208*5.2.7. *Măsuri asigurătorii în cadrul procedurii arbitrale / 213*5.2.8. *Probele și administrarea acestora în cadrul procedurii arbitrale / 215*5.2.8.1. *Precizări prealabile / 215*5.2.8.2. *Sarcina probei / 215*5.2.8.3. *Obiectul probei și mijloacele de probă / 217*5.2.8.4. *Aprecierea probelor / 218*5.2.8.5. *Propunerea probelor / 219*5.2.8.6. *Administrarea probelor / 220*5.2.8.7. *Dovada cu înscrisuri / 220*5.2.8.8. *Proba cu martori / 221*5.2.8.9. *Mărturisirea / 223*5.2.8.10. *Prezumțiile / 224*5.2.8.11. *Expertizele / 225*5.2.8.12. *Particularități privind administrarea probelor în cadrul procedurii arbitrale / 226*5.2.9. *Limba în care se desfășoară procedura arbitrală / 235*5.2.10. *Locul desfășurării arbitrajului / 236***5.3. ÎNTRERUPEREA ȘI SUSPENDAREA PROCEDURII ARBITRALE / 236**5.3.1. *Precizări prealabile / 236*

- 5.3.2. *Cazuri de întrerupere și suspendare a procedurii arbitrale* / 236
- 5.4. SOLUȚIONAREA LITIGIULUI ÎN BAZA NORMELOR DE DREPT APLICABILE SAU ÎN ECHITATE / 237
  - 5.4.1. *Precizări prealabile* / 237
  - 5.4.2. *Prezumția de soluționare a litigiului conform normelor de drept aplicabile* / 238
  - 5.4.3. *Puterile arbitrilor care soluționează litigiul potrivit normelor de drept aplicabile* / 240
  - 5.4.4. *Puterile arbitrilor care soluționează litigiul în echitate* / 241

CAPITOLUL VI. HOTĂRÂREA ARBITRALĂ / 243

- 6.1. NATURA JURIDICĂ ȘI ELABORAREA HOTĂRÂRII ARBITRALE / 243
  - 6.1.1. *Natura juridică a hotărârii arbitrale* / 243
  - 6.1.2. *Elaborarea hotărârii arbitrale* / 246
    - 6.1.2.1. *Deliberarea* / 246
    - 6.1.2.2. *Adoptarea hotărârii arbitrale* / 248
    - 6.1.2.3. *Minuta* / 249
- 6.2. FORMA, CONȚINUTUL ȘI OBIECTUL HOTĂRÂRII ARBITRALE / 249
  - 6.2.1. *Forma hotărârii arbitrale* / 249
  - 6.2.2. *Conținutul hotărârii arbitrale* / 251
    - 6.2.2.1. *Compunerea tribunalului arbitral* / 251
    - 6.2.2.2. *Datele de identitate ale părților litigante* / 252
    - 6.2.2.3. *Menționarea convenției arbitrale* / 252
    - 6.2.2.4. *Obiectul litigiului* / 252
    - 6.2.2.5. *Motivele de fapt și de drept ale hotărârii arbitrale* / 253
    - 6.2.2.6. *Dispozitivul* / 254
    - 6.2.2.7. *Opinia separată și cea concurentă* / 254
    - 6.2.2.8. *Hotărârea arbitrală care constată transferul dreptului de proprietate* / 254
  - 6.2.3. *Lămurirea, completarea și îndreptarea hotărârii arbitrale* / 256
  - 6.2.4. *Comunicarea hotărârii arbitrale* / 259
- 6.3. EFECTELE HOTĂRÂRII ARBITRALE / 260
  - 6.3.1. *Aspecte generale privind efectele hotărârii judecătorești* / 260
  - 6.3.2. *Aspecte particulare ale efectelor hotărârii arbitrale* / 261
    - 6.3.2.1. *Precizări prealabile* / 261
    - 6.3.2.2. *Efectele hotărârii arbitrale de la data pronunțării și comunicării* / 261
    - 6.3.2.3. *Cheltuielile arbitrale* / 265
- 6.4. DESFIINȚAREA HOTĂRÂRII ARBITRALE / 268
  - 6.4.1. *Precizări prealabile* / 268
  - 6.4.2. *Natura juridică a acțiunii în anularea hotărârii arbitrale* / 269
  - 6.4.3. *Motivele acțiunii în anularea hotărârii arbitrale* / 272
    - 6.4.3.1. *Absența, nulitatea sau ineficacitatea convenției arbitrale* / 272
    - 6.4.3.2. *Organizarea și funcționarea tribunalului arbitral nu corespunde convenției arbitrale* / 273

6.4.3.3. Procedura de judecată nu s-a realizat în conformitate cu normele arbitrajului / 274

6.4.3.4. Hotărârea arbitrală nu respectă ea însăși dispozițiile legale / 274

6.4.4. *Restricții privind admisibilitatea acțiunii în anulare* / 275

6.4.5. *Procedura de soluționare a cererii de anulare a hotărârii arbitrale* / 276

6.4.5.1. Promovarea acțiunii în anulare / 276

6.4.5.2. Termenul de introducere a acțiunii în anulare / 277

6.4.5.3. Instanța competentă / 278

6.4.5.4. Judecarea cererii de anulare a hotărârii arbitrale / 278

6.4.5.5. Suspendarea executării / 279

6.4.6. *Executarea hotărârii arbitrale* / 282

6.4.6.1. Executarea de bunăvoie a hotărârii arbitrale / 282

6.4.6.2. Executarea silită a hotărârii arbitrale / 282

CONCLUZII / 283

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ / 285

INDEX DE NUME / 291

*Capitolul I***ASPECTE GENERALE REFERITOARE
LA ARBITRAJUL PRIVAT****SECȚIUNEA 1.1.
CONCEPTUL DE ARBITRAJ PRIVAT***1.1.1. Precizări prealabile*

Dezvoltarea pe care arbitrajul a cunoscut-o în ultimele decenii, rapiditatea cu care acesta s-a extins, din domeniul dreptului comercial, în general, și a comerțului internațional, în special, unde este aplicat cu predilecție, și spre alte domenii, îl prezintă ca fiind o alternativă viabilă la justiția statală, devenită tot mai costisitoare și, mai ales, tot mai lipsită de promptitudine (celeritate).

Sunt autori care estimează că arbitrajul ar fi apărut în Grecia clasică.

În acest sens, Aristotel distingea între justiția statală și arbitraj. În concepția acestui filosof antic, „arbitrajul vizează echitatea, iar justiția statală legea”. De asemenea, Aristotel susținea că arbitrajul a fost inventat pentru ca „echitatea sa fie aplicată”. La rândul lui, marele orator și filosof antic Cicero, a promovat ideea că „arbitrajul este mijlocul prin care nu poți câștiga complet un proces bun, dar nici pierde complet un proces slab”.

Arbitrajul nu este numai o instituție de sorginete greco-romană laică. Scrierile religioase se referă, și ele, arbitraj. Spre exemplu, Coranul face distincție între „hakam” (arbitru) și „qadi” (judecător), iar Biblia face aceeași mențiune.

În Franța, în Evul Mediu, arbitrajul este frecvent menționat în foaiere.

În prezent, arbitrajul este o instituție care se regăsește în toate statele europene (în cele din est, dar și în cele din vest), în cele americane (de la nord la sud), și în aproape toate statele africane și asiatice, chiar dacă, uneori, legislațiile interne nu le sunt favorabile.

Având în vedere faptul că justiția statală este o instituție costisitoare, cu un grad ridicat de imobilism și sofisticare, arbitrajul, prin beneficiile care îi sunt aduse de câteva dintre punctele sale forte, reprezintă opțiunea favorită a mediilor de afaceri internaționale. Printre acestea, una din caracteristicile menționate, ca fiind foarte importante, este libertatea părților de a-și alege arbitrul (judecătorul). De asemenea, părțile, care optează pentru arbitraj, au întotdeauna în vedere caracterul privat, nepublic, asigurat de această alternativă la justiția statală. Arbitrajul reprezintă, de asemenea, un mod rapid de soluționare a unei dispute

între părți, spre deosebire de procedura greoaie și costisitoare a justiției statale. Părțile își pot stabili singure o procedura suplă, eficientă, care să le satisfacă necesitățile, putând, în același timp, reduce și costurile implicate de o acțiune la instanța de judecată.

Probabil, însă că cel mai important motiv pentru care comunitatea de afaceri internațională a optat și continuă să opteze pentru arbitraj este faptul că procesul de justiție arbitrală se desfășoară de la bun început, încă de la semnarea contractului, potrivit voinței părților litigante.

În cadrul arbitrajului, părțile sunt cele care decid legea sau sistemul de drept ce va governa atât contractul ce exprimă voința acestora, cât și modul de soluționare a eventualelor litigii izvorâte din contract.

În acest context general, facem precizarea că, în esență, principalele caracteristici ale arbitrajului sunt următoarele: arbitrajul este atât o instituție, cât și o procedură; ca modalitate de tranșare a unui litigiu, arbitrajul rezultă din voința părților; părțile pot conveni să-și rezolve diferendul numai în limitele permise de lege; convenind să-și rezolve diferendul pe calea arbitrajului, părțile evită, astfel, competența instanței judecătorești care, în lipsa convenției arbitrale, ar fi fost competentă să soluționeze litigiul; litigiul, în considerarea căruia este preconizat arbitrajul, poate fi unul virtual sau unul actual.

După cum s-a afirmat, arbitrajul nu este un succedaneu al justiției statale, după cum nici nu urmărește să știrbească domeniul acesteia. Între jurisdicția arbitrală și cea statală nu sunt raporturi de concurență, ci de complinire, de întregire a paletei căilor de soluționare a litigiilor.

Oricum, față de jurisdicția statală, arbitrajul prezintă următoarele incontestabile avantaje: părțile pot conveni să soluționeze pe calea arbitrajului litigiile patrimoniale dintre ele, ceea ce evocă ideea de parteneriat, de natură să permită menținerea și continuarea relațiilor de afaceri, în general a relațiilor interumane între persoanele implicate; realizându-se, de regulă, prin arbitrii desemnați de părți, arbitrajul sporește încrederea părților și garanția competenței celor ce vor judeca; răspunderea pentru daune, instituită pe seama arbitrilor, este de natură să accentueze exigența și chibzuința acestora; arbitrajul conferă confidențialitate, fapt deloc neglijabil, mai ales, în raporturile comerciale. Nici hotărârea tribunalului arbitral nu se pronunță în ședință publică, ci este adusă la cunoștința părților; arbitrajul are șansa eliberării de unele dintre „canoanele procedurale” inutile, obstructionante sau exagerate. Astfel, sub rezerva respectării ordinii publice și a bunelor moravuri, părțile pot stabili prin convenția arbitrală sau prin act scris încheiat ulterior „normele de procedură pe care tribunalul trebuie să le urmeze în judecarea litigiului”. Deși arbitrajul însuși poate fi considerat ca o formă amiabilă de rezolvare a litigiilor, părțile pot, de asemenea, să convină „procedura unei eventuale concilierii prealabile”.

1.1.2. Noțiunea de arbitraj privat

Etimologia și istoria fac ca „arbitrul” sau „arbitrajul”, cuvinte provenind din aceeași familie, să aibă sensul și conotațiile legate de „imparțialitate”, „măsură”, „siguranță”, „voință”, „decizie” și „evaluare”.

În limbajul curent, termenul „arbitraj”, provenind din cuvântul din limba franceză „arbitrage”, are semnificația soluționării unui litigiu de către un arbitru (1) sau de conducere a unei competiții sportive, de asemenea, de către un arbitru (2)¹.

În limbaj juridic, în lipsa unei semnificații stabilite de legiuitor, doctrina din domeniu oferă noțiunii de „arbitraj” diverse definiții.

Astfel, în concepția profesorului Ioan Leș, conceptul de „arbitraj” este folosit, cel mai adesea, în două accepțiuni foarte precise, respectiv „pentru a desemna organul însărcinat cu soluționarea unui litigiu pe cale amiabilă” (1) și pentru „a determina chiar existența unei proceduri speciale de soluționare a litigiilor de drept privat” (2)².

În schimb, regretatul profesor Ion Deleanu, reluând dispozițiile art. 541 alin. (1) C. pr. civ.³, definește arbitrajul ca fiind o „jurisdicție alternativă, având caracter privat”. Reputatul autor clujean apreciază că, în pofida laconismului acestei posibile definiții, ea are meritul de a pune accentul pe componentă „jurisdicțională” a arbitrajului și pe posibilitatea celor interesați de a pune în operă o jurisdicție „alternativă”⁴.

---

¹ A se vedea *Dicționarul explicativ al limbii române (Dex)*, apărut sub egida Academiei României, Institutul de Lingvistică „Iorgu Jordan”, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 55.

² A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, Editura C. H. Beck, București, 2013, p. 799. În domeniul „burselor de mărfuri”, arbitrajul mai desemnează acțiunea simultană de vânzare și cumpărare a unei mărfi, prin care se speculează diferențele de preț între două piețe și/sau două termene de livrare diferite (în acest sens, a se vedea: T. Prescure, R. Crișan, *Arbitrajul comercial. Modalitate alternativă de soluționare a litigiilor patrimoniale*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 10; *Dicționar de termeni bursieri*, disponibil la adresa web <http://www.brm.ro/deictionar.htm>).

³ „Noul Cod de procedură civilă român” sau Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (publicată în „Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 485 din 15 iulie 2010 și, ulterior, republicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 545 din 3 august 2012) a intrat în vigoare la data de 15 februarie 2013, conform art. 81 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă (publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012). *Brevitatis causa*, pentru evitarea confuziilor, în continuare, în cuprinsul lucrării, referirile la Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă se vor face, de regulă, cu ajutorul abrevierii „C. pr. civ.”

⁴ A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2013, pp. 441-442.

În „Ghidul” întocmit de „American Arbitration Association” se precizează că arbitrajul constă în supunerea unui diferend uneia sau mai multor persoane imparțiale a căror decizie leagă părțile, punând capăt conflictului⁵.

Unii autori consideră că „modalitățile clasice” de soluționare alternativă a litigiilor sunt „negocierea”, „medierea” și „arbitrajul”⁶. În opinia noastră, includerea „negocierii” printre formele de soluționare alternativă a litigiilor este esențial greșită. Într-adevăr, în limbajul curent al limbii române, „negocierea” are înțelesul de „a trata cu cineva încheierea unei convenții”⁷. Practic, pe calea „negocierii” se poate ajunge, eventual, doar la încheierea unei „convenții arbitrale” și, nicidecum la soluționarea litigiului, ca atare.

De asemenea, contrar unor afirmații din literatura de specialitate franceză, arbitrajul nu este o „justiție”⁸. Într-adevăr, „justiția”, ca serviciu public, este realizată de către „instanțele de judecată”, care, în fapt, sunt „organe ale statului”. În sistemul de drept român, sub acest aspect, sunt lipsite de echivoc dispozițiile art. 126 alin. (1) din Constituție. Astfel, în temeiul acestora, justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. Facem precizarea că majoritatea constituțiilor din statele democratice cuprind dispoziții asemănătoare. În schimb, „arbitrajul”, ca alternativă de soluționare a litigiilor în domeniul privat, este realizat de „tribunale arbitrale”, entități care nu fac parte din sistemul „autorității judecătorești”.

Fără a intra în detalii în acest context, în fond, „arbitrajul” este o „jurisdicție privată de origine contractuală”.

Revenind la dispozițiile art. 541 alin. (1) C. pr. civ., acestea cuprind „elementele esențiale”, care pot fi utilizate la conturarea unei „definiții” pentru arbitrajul privat. Astfel, pe de o parte, arbitrajul are o „natură contractuală” și, pe de altă parte, acesta este o „jurisdicție alternativă”. De fapt, aceste elemente se pot deduce și din prevederile art. 543 C. pr. civ., conform cărora arbitrajul poate fi încredințat, prin *convenție arbitrală*, uneia sau mai multor persoane, *investite de părți* sau în conformitate cu *acea convenție să judece litigiul și să pronunțe o hotărâre definitivă și obligatorie pentru ele* (s.n.).

Deci, „arbitrajul” se caracterizează, pe de o parte, prin „aspectul contractual” și, pe de altă parte, prin „aspectul jurisdicțional”. Sub aspect contractual,

⁵ În acest sens, a se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 799.

⁶ A se vedea T. Prescure, R. Crișan, *Arbitrajul comercial. Modalitate alternativă de soluționare a litigiilor patrimoniale*, *cit. supra*, p. 11.

⁷ A se vedea *Dex*, p. 681.

⁸ A se vedea: H. Motulskz, *Écrits et notes sur l'arbitrage*, Dalloz, 1974; E. Glasson, A. Tissier, R. Morel, *Traité de procédure civile*, t. V, Sirez, 1936, nr. 1801; M. de Boisseson, *Le droit française de l'arbitrage*, Gide Lazrette Nouel, Dalloz, Paris, 1993, 6ème éditions, nr. 1 citați de I. Deleanu, în *op. cit.*, p. 442.

arbitrajul este „generat” de acordul de voință al persoanelor aflate în litigiu⁹ de a apela la această modalitate de soluționare a diferendului existent între ele. Sub acest aspect, „voința” părților aflate în litigiu poate fi materializată într-o „convenție de arbitraj”, care poate lua forma „compromisului” sau a „clauzei compromisorii”. În schimb, sub „aspect jurisdicțional”, arbitrii sunt investiți de către părțile litigante cu „puterea” de a da o „hotărâre definitivă și obligatorie pentru ele”. Cu toate acestea, spre deosebire de instanța de judecată, tribunalul arbitral nu este investit cu *ius imperii*, adică cu „dreptul de constrângere”. Această „inferioritate” a tribunalului arbitral în raport cu instanța de judecată este determinată de natura lor diferită, „contractuală”, în cazul primului, și „statală”, în cazul celei din urmă. Faptul că tribunalul arbitral nu are „putere de constrângere” are drept consecință „implicarea” instanței de judecată în activitatea de arbitrare, însă numai în cazurile anume prevăzute de lege. Evident, „aspectul jurisdicțional” implică și un „aspect procedural”. Oricum, caracterul de „jurisdicție alternativă” a arbitrajului decurge, mai ales, din efectele hotărârii de arbitraj¹⁰.

Jurisdicția arbitrală este una „alterantivă”, aspect care este stipulat *expressis verbis* de art. 541 alin. (1) C. pr. civ. Această subliniere a textului legal are menirea, pe de o parte, de a reflecta rolul tot mai sporit al arbitrajului în soluționarea diverselor litigii private și, pe de altă parte, de a lăsa deschisă calea accesului la justiție. Sub acest ultim aspect, arbitrajul este o „alternativă” la „procesul civil”, pe calea căruia se realizează „accesul la justiție” pentru soluționarea conflictelor de interese din materie privată.

O trăsătură definitorie a arbitrajului este natura lui „nestatală”¹¹, trăsătură ce poate fi desprinsă, mai ales, din modul de organizare și de constituire a „tribunalului arbitral”. Mai mult, „arbitrii” sunt persoane private care, prin desemnarea lor pentru a soluționa un litigiu, nu dobândesc „statutul” unor persoane investite cu „exercițiul puterii de stat”, asemeni judecătorilor.

O definiție a „arbitrajului” trebuie să surprindă și caracterul lui „privat”, aspect care, de asemenea, este stipulat *expressis verbis* de art. 541 alin. (1) C. pr. civ. Precizarea caracterului „privat” al arbitrajului s-a impus pentru a sublinia, implicit, natura lui „nestatală”. Într-adevăr, de principiu, o anumită „activitate” nu poate fi, în același timp, de natură privată și de natură statală. Chiar dacă în cadrul arbitrajului pot coexista și unele aspecte „statale”, natura privată a acestuia nu poate

⁹ Pentru unele detalii privind semnificația termenului „litigiu” (conflict), a se vedea Ș. Zeno, I. Claudiu, *Modalități alternative de soluționare a conflictelor*, Editura Universitară, București, 2008, p. 16; A. Roșu, *Medierea-mijloc alternativ de soluționare a litigiilor comerciale. Medierea în România*, Editura Universul Juridic, București, 2010, p. 5 și urm. Oricum, „litigiul” este un diferend sau conflict între două sau mai multe persoane sau instituții în legătură cu diverse drepturi sau obligații pe care acestea le au una față de cealaltă (în acest sens, a se vedea *Dex*, p. 577).

¹⁰ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 802.

¹¹ *Idem*.

fi contestată. În opinia noastră, caracterul privat al arbitrajului este dat, mai ales, de natura lui esențial contractuală și, evident, de natura litigiilor arbitrabile.

Față de cele prezentate, în acord cu cele exprimate în doctrina de specialitate din domeniu, pot fi identificate „elementele caracteristice” ale arbitrajului, și anume: arbitrajul este, deopotrivă, o instituție și o procedură; ca modalitate de soluționare a litigiilor, arbitrajul rezultă din voința părților litigante; convenția părților în legătură cu soluționarea litigiului pe calea arbitrajului trebuie să fie conformă cu ordinea publică și bunele moravuri, ca limite generale ale oricărei manifestări sau acord de voință¹²; convenind soluționarea litigiului dintre ele pe calea arbitrajului, părțile litigante evită, astfel, competența instanțelor de judecată. Sub acest ultim aspect sunt lipsite de echivoc dispozițiile art. 554 C. pr. civ., conform cărora încheierea convenției arbitrale exclude, pentru litigiul care face obiectul ei, competența instanțelor judecătorești.

În sfârșit, trebuie făcută distincție între „arbitrajul *ad-hoc*” sau ocazional, organizat pentru fiecare litigiu în parte, și „arbitrajul instituționalizat”, organizat de o instituție de arbitraj, independent de anumite litigii concrete. Cu toate acestea, sub aspectul naturii lor juridice, cele două forme ale arbitrajului nu diferă. Într-adevăr, în ambele cazuri, la „originea” soluționării litigiului pe cale arbitrală stă voința părților litigante¹³. De fapt, în prezent, art. 544 C. pr. civ. reglementează „arbitrajul organizat de părți”, iar art. 545 C. pr. civ. „arbitrajul organizat de un terț” (instituție permanentă de arbitraj).

Un alt aspect „esențial” ce trebuie avut în vedere atunci când ne propunem să definim „arbitrajul privat” este „natura litigiilor” care au vocație de a fi soluționate pe această cale. În acest sens, sunt lipsite de echivoc dispozițiile art. 542 alin. (1) C. pr. civ. Astfel, în temeiul acestora, persoanele care au capacitate deplină de exercițiu pot conveni să soluționeze pe calea arbitrajului litigiile dintre ele, în afară de acelea care privesc starea civilă, capacitatea persoanelor, dezbateră

¹² Potrivit art. 11 C. civ., nu se poate deroga prin convenții sau acte juridice unilaterale de la legile care interesează ordinea publică și bunele moravuri (Legea nr. 287/2009 privind Codul civil a fost publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009 și a fost pusă în aplicare prin Legea nr. 71/2011, publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011, începând cu data de 1 octombrie 2011. *Brevitatis causa*, pentru evitarea repetărilor și ușurința exprimărilor, în continuare, în cuprinsul lucrării, referirile la Legea nr. 287/2009 privind Codul civil se vor face, de regulă, cu ajutorul abrevierii „C. civ.”). În materia arbitrajului, în același sens sunt și dispozițiile art. 544 alin. (2) C. pr. civ., în ceea ce privește „convenția arbitrală”.

¹³ A se vedea: V. Roș, *Arbitrajul comercial internațional*, Regia Autonomă „Monitorul Oficial”, București, 2000, p. 39; A. Redfern, M. Hunter, M. Smith, E. Robine, *Droit et pratique de l'arbitrage commercial international*, Paris, 1994, p. 46 (acești autori afirmă că „diferența între arbitrajul *ad-hoc* și un arbitraj instituțional este analoagă diferenței între un costum făcut la comandă și un costum cumpărat de gata”).

succesorală, relațiile de familie, precum și drepturile asupra cărora părțile nu pot să dispună.

Chiar dacă, de principiu, arbitrajul are caracter „voluntar” și, pe cale de consecință, legea conferă părților litigante dreptul de a apela la această modalitate de soluționare a litigiilor, în legislație, pot fi identificate și situații în care acesta este recomandat *expressis verbis* prin diverse acte normative. Astfel, spre exemplu, Statutul profesiei de avocat¹⁴ dispune că litigiile dintre avocați cu privire la relațiile profesionale, precum cele care se nasc din contracte de colaborare sau de salarizare, cele dintre asociați ori care privesc conlucrarea între diferitele forme de exercițiu al profesiei se pot soluționa și pe calea arbitrajului (art. 255-264).

Față de aceste precizări, în ceea ce ne privește, considerăm că arbitrajul privat ar putea fi definit ca acea „formă alternativă nestatală și convențională de soluționare a litigiilor, cu excepția cazurilor anume prevăzute de lege, realizată cu respectarea ordinii publice și a bunelor moravuri de către arbitri desemnați de părțile litigante ori de către o instituție permanentă de arbitraj”.

În fine, în doctrină, pornindu-se de la dispozițiile legale ce îi sunt consacrate, sunt evocate diverse „forme ale arbitrajului”¹⁵.

În concret, în raport cu modul de organizare, se face distincție între arbitrajul *ad-hoc* și arbitrajul instituționalizat. Arbitrajul *ad-hoc* sau ocazional este organizat pentru soluționarea unui determinat, funcția arbitrilor încetând odată cu pronunțarea hotărârii arbitrale sau cu expirarea termenului arbitrajului. În schimb, arbitrajul instituționalizat este organizat pentru exercitarea atribuțiilor neîntrerupt, astfel că existența acestuia nu depinde de durata unui anumit litigiu¹⁶. Un asemenea arbitraj este organizat de instituții specializate și permanente de arbitraj ori în cadrul unor instituții care, în principal, au alt rol decât arbitrajul privat. Se înscriu în această categorie, spre exemplu, camerele de comerț și diferite asociații profesionale.

În raport cu materiile supuse arbitrajului, se face distincție între arbitrajul civil, arbitrajul comercial și arbitrajul în materia litigiilor de muncă. În majoritatea sistemelor moderne de drept, este reglementat arbitrajul privat, care îl include pe cel civil și comercial. Prin excepție, unele legislații, precum cea franceză, reglementează și arbitrajul în domeniul litigiilor de muncă.

În raport cu normele aplicabile pentru soluționarea litigiilor, se face distincție între arbitrajul în echitate (*ex aequo et bono*) și arbitrajul de drept strict

¹⁴ Statutul profesiei de avocat a fost aprobat prin Hotărârea nr. 64/2011 a Uniunii Naționale a Barourilor din România (publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 898 din 19 decembrie 2011).

¹⁵ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 799 și urm.

¹⁶ Pentru detalii privind organizarea arbitrajului instituționalizat, a se vedea: O. Căpățână, *Atribuțiile instanțelor judecătorești în domeniul arbitrajului privat*, în „Dreptul” nr. 9/1997, p. 12 și urm.; O. Căpățână, *Aplicarea în România a legii/model și a regulamentului de arbitraj al Comisiei Națiunilor Unite pentru dreptul comercial – UNCITRAL*, în „Revista de drept comercial”, nr. 7-8/1996, p. 6 și urm.

(*stricto iuris*). În cazul arbitrajului în echitate, arbitrii soluționează litigiul potrivit principiilor și regulilor de echitate care, evident, au ca fundament principiul adevărului, dreptății și buneii-credințe. În schimb, în cazul arbitrajului *stricto iuris*, arbitrii sunt obligați să respecte normele de drept aplicabile.

În sfârșit, în raport cu existența sau inexistența unor elemente de extraneitate, arbitrajul poate fi grupat în arbitraj intern și arbitraj internațional.

SECȚIUNEA 1.2. NATURA JURIDICĂ A ARBITRAJULUI PRIVAT

În legătură cu „natura juridică” a arbitrajului, în doctrină, s-au conturat trei teze, și anume: una „jurisdicțională”, alta „contractualistă” și alta „dualistă” sau mixtă¹⁷.

Cu toate acestea, în prezent, date fiind reglementările interne ale României, este fără dubii faptul că arbitrajul implică două componente, adică cea „contractuală” (sau contractualistă) și cea „jurisdicțională”. În acest sens, sunt lipsite de echivoc dispozițiile art. 541 alin. (1) și ale art. 542 alin. (1) C. pr. civ. În concret, potrivit primului text, arbitrajul este o *jurisdicție* alternativă având caracter privat (s.n.). În schimb, în temeiul celui de al doilea text, persoanele care au capacitate deplină de exercițiu *pot conveni* să soluționeze pe calea arbitrajului litigiile dintre ele, în afară de acelea care privesc starea civilă, capacitatea persoanelor, dezbateră succesoră, relațiile de familie, precum și drepturile asupra cărora părțile nu pot să dispună (s.n.). Practic, aceste texte ale Codului de procedură civilă consfințesc „concepția mixtă” (eclectică) asupra arbitrajului. Această situație normativă lipsește de conținut acele teze care promovează concepția „monistă” despre arbitraj¹⁸.

După cum s-a apreciat în doctrină, „arbitrajul voluntar”, adică cel instituit prin voința părților litigante, excelează prin „factura lui contractualistă” sau, altfel spus, fundamentul unui astfel de arbitraj îl constituie voința părților, ele fiind acelea care, înțelegând să-și soluționeze litigiul pe calea arbitrajului, determină arbitrii și, în mare măsură, puterile acestora, regulile procedurale ce vor fi urmate și fundamentarea soluției la care vor ajunge. Cu toate acestea, convenția de arbitraj a părților are ca obiect și rezultat soluționarea unui litigiu printr-o hotărâre

¹⁷ A se vedea: I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, cit. supra*, p. 443; J. Robert, *L arbitraje, droit interne, droit internationa privé*, Dalloz, Paris, 1993, 6eme éditions, nr. 1; L. Linsmeau, *L arbitraje volontaire en droit privé belge*, Bruzlant, Bruxelles, 1991, nr. 8, pp. 1-19.

¹⁸ Potrivit concepției „moniste”, arbitrajul este, sub toate aspectele, fie de natură „contractuală”, fie de natură „jurisdicțională” (pentru ample referințe bibliografice în acest sens, a se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, cit. supra*, p. 444).

susceptibilă să producă aceleași efecte ca o hotărâre pronunțată de către o instanță judecătorească, motiv pentru care arbitrajul privat are și o importantă „componentă jurisdicțională”¹⁹.

După cum sugestiv s-a exprimat în doctrină, cele două componente ale arbitrajului nu pot fi dissociate, întrucât prima este asociată „dreptului obligațiilor”, iar secunda se integrează „dreptului procesual civil”. Evident, în plan normativ, ambele fac parte din „sistemului de drept român”.

În ceea ce privește „natura contractuală” a arbitrajului, argumentul forte este convenția de arbitraj, în lipsa căreia, faptic și juridic, arbitrajul nu poate exista. În acest sens, sunt lipsite de echivoc dispozițiile art. 543 teza I C. pr. civ., conform cărora arbitrajul poate fi încredințat, prin *convenția arbitrală*, uneia sau mai multor persoane, *investite de părți* sau în conformitate cu acea *convenție* să judece litigiul și să pronunțe o hotărâre definitivă și obligatorie pentru ele (s.n.).

În opinia autorilor care susțin natura „exclusiv contractualistă” a arbitrajului, aceasta se întemeiază pe conotațiile contractuale ale arbitrajului și, mai cu seamă, pe izvorul său, adică pe acordul părților cu privire la soluționarea litigiului. În opinia aceluiași autori, funcția jurisdicțională nu poate avea decât caracter statal, iar convenția arbitrală împiedică chiar nașterea unui litigiu. Evident, această teză nu poate fi primită, deoarece absolutizează valoarea contractuală a întregii proceduri arbitrale și chiar a deciziei adoptate de arbitri. De fapt, această teză nu poate explica întreaga natură complexă a arbitrajului și, mai ales, caracterul executoriu și obligatoriu al deciziei adoptate de tribunalul arbitral.

În privința naturii „jurisdicționale” a arbitrajului, aceasta este ușor de verificat cu ajutorul criteriilor specifice „actului juridic jurisdicțional”, și anume: tribunalul arbitral realizează o activitate jurisdicțională ce are ca obiect soluționarea unui litigiu; în soluționarea litigiului, tribunalul arbitral, substituindu-se instanței de judecată, se prezintă ca un organ jurisdicțional; activitatea tribunalului arbitral are la bază principiile fundamentale ale procesului civil, care sunt aplicate în mod corespunzător; hotărârea arbitrală este adoptată în cadrul unei proceduri jurisdicționale specifice; hotărârea arbitrală, comunicată părților, este definitivă și executorie întocmai ca hotărârea judecătorească care nu mai poate fi atacată cu recurs.

Așa cum sugestiv s-a exprimat doctrina din domeniu, natura jurisdicțională este „congenitală” arbitrajului²⁰. Într-adevăr, arbitrajul implică, deopotrivă, atât competența tribunalului, cât și obligația acestuia de a soluționa litigiul cu care a fost investit.

Cu toate acestea, sunt autori care susțin natura „exclusiv jurisdicțională” a arbitrajului. Teza acestora se întemeiază pe faptul că statul deține monopolul jurisdicțional, iar arbitrajul nu realizează decât o „justiție delegată de puterea

¹⁹ *Idem*.

²⁰ A se vedea H. Motulskz, *Écrits*, t. II, *Études et notes sur l'arbitrage*, Dolloz, Paris, 1975, p. 91.